

2023. október 25. Zeneakadémia, Nagyterem. Liszt Ferenc Kamarazenekar, Várdai István (cselló), vezényelt Takács-Nagy Gábor

Antonín Dvořák a négyzetzen

Szerző: Barabás András

A Liszt Ferenc Kamarazenekar Dvořák-szendviccsel vendégelte meg a Zeneakadémiát dugig megtöltő hallgatóságát – csupán a két nagy Dvořák-szelet között húzódott meg egy kevéske Brahms. A műsorlap persze cáfolni látszik a fenti megállapítást, hiszen az első mű zeneszerzője nem Dvořák, hanem Leoš Janáček (1854–1928). Ami tény, ám a hétételes, Idill című vonószenei darab (szvit? szerenád?) komponálása idején a 24 éves Janáček – ezúttal teljesen találó közhelyet használva – még javában a „saját hangját kereste”. És hol találta meg? Antonín Dvořák zenéjében. A cseh vagy morva népzene is kizárólag a nagy előd muzsikáján átszűrve jelenik meg az Idillben. A középső tétel az E-dúr szerenád hangvételt idézi fel, az ötödik dumkája a Dumky-triót, a hatodik mintha a Szláv táncok sorozatába szeretne illeszkedni; az édesbús tónusok szintén a 13 évvel idősebb mester hatását mutatják. Ha ez feltűnik a mai hallgatónak, bizonyára feltűnt – és vélhetően jól is esett – a példaképnek, aki jelen volt az Idill ősbemutatóján. Ebben a ciklusban még csak elvétve hallani a Janáčekre később jellemző fanyarabb dallamfordulatokat vagy akkordokat.

Az együttes igen szépen és színesen adta elő a fiatal Janáček Dvořákhöz képest szolidabb kontrasztokat, megfékezett szenvedélyeket megjelenítő tételeit. Ebben nagy szerepe volt **Takács-Nagy Gábor** értő és a hangszeresekkel „összekacsintó” dirigálásának. A pálca nélkül dolgozó karmester úgy inspirálta muzsikussait, hogy közben érvényt szerzett ars poeticájának, melyet az egykori Muzsika folyóirat 2018 decemberi számában mondott el: „Hagyni kell a zenészeket, mert megérik és nagyon értékelik, ha a karmester bizalmat ad nekik.” Ennek köszönhető, hogy az LFKZ ezt a nem éppen repertoárdarabot könnyedén, ugyanakkor az egész művet magabiztosan birtokolva adta elő.

Johannes Brahms (1833–1897) op. 52-es Szerelmi dalkeringői eredetileg négykezes zongorakísérettel ellátott énekkvartettre (szoprán-alt-tenor-basszus) íródtak. Az LFKZ igen szépen énekelt, csak éppen a hangszerrel éneklést választotta. A dalciklus 18 dalából Friedrich Hermann írt át nyolcat vonószeneikarra. Brahms ländlertempót írt elő, és az általa nagyra becsült ifj. Johann Straussra sandított, amikor a könnyednek mondott, népdalokat is idéző kis remekeket írta. Mivel az átíratot nem kötik olyan szorosan a verssorok, mint az énekelt verziót, Hermann szabadon alakította a prozódia, és hangszerszerűbbé változtatta a dalokat. Talán a *Nein, es ist nicht auszukommen* (Nem lehet az emberekkel boldogulni) esetében hallatszott a leginkább a változtatás. Az LFKZ mindenestre önfeledt örömenélést produkált az átíratban.

Az estet záró Dvořák-mű (h-moll csellóverseny, op. 104) a szólista, **Várdai István** szereplése miatt marad emlékezetes. Ez nem tűnik eredeti megállapításnak, amikor versenyműről van szó, de ez a fellépés oly mértékben volt esemény, hogy le kellett írni az iménti mondatot. A szerencsés színházlátogató átélt már olyan jelenetet, amikor egy nagy színész a statiszták között elvegyülve, rangrejtve lép a színpadra, és miközben „semmit sem csinál”, mindenki kénytelen rá figyelni, mert hát attól nagy művész, hogy a jelenlétének így is jelentős súlya van. Az ilyen nagy és idős színészek hatását érte el Várdai (38 évesen). Végig alázatos kamarapartner maradt, mégis, aki először hallotta ezt a versenyművet – bár a darab népszerűsége miatt az a benyomásunk, hogy ezt mindig, mindenki sokadszorra hallja –, szóval aki csak most ismerkedett vele, az sem veszíthette

el egy pillanatra sem a magánszólam fonalát. Mindezt úgy, hogy Várdai messziről elkerülte a főszerepléssel járó – tulajdonképpen nem is indokolatlan – eszközöket. Gyönyörű csellóhangját nem villogtatta, visszafogott maradt, tapintatosan alkalmazkodott a zeneszerző elő-előtörő nosztalgikus fájdalomához, ezt tekintve a mű alapérzésének. Az unokahúgához fűződő, régi, beteljesületlen szerelem egyik megnyilvánulásából, saját, op. 82-es Kéz duch műj sám (Hagyj magamra) című dalából többször is idéz a szerző, és a szólista ehhez igazította előadásmódját. Pianói könnyedén jöttek át a teljes zenekaron; a virtuóz szakaszokat pedig olyan természetes nyugalommal, a megfelelő tempóban, mégis bármiféle sietség nélkül állította a hallgatóság elé, ahogy az csak a pályájuk végén járó hangszeres mesterektől tapasztalható. A Stradivari cselló, mely korábban Jacqueline du Pré és Lynn Harrell kezében volt, méltó helyre került.

A teljes fúvóskarral és ütős szekcióval alkalmilag kiegészített vonós kamarazenekar mintha mindig is egy testületként dolgozott volna – a versenyműben és a lelkes, zajos sikert megköszönő ráadásban (A cseh erdőből, op. 68) egyaránt.